

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 6 kwietnia 2018 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł. na podstawie art. 138 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz art. 84 ust. 1, ust. 9 i 11 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych zobowiązał K. J. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 września 2016 r. do 31 marca 2018 r. w kwocie 18325, 16 zł oraz odsetek za okres od 27 września 2016 r. do 6 kwietnia 2018 r. w kwocie 969, 34 zł. /decyzja – k. 132 plik I akt ZUS/

Odwołanie od powyższej decyzji złożyła w dniu 4 czerwca 2018 r. K. J. zaskarżając ją w całości, jednocześnie wnosząc o uwzględnienie odwołania poprzez zmianę decyzji organu rentowego i zobowiązanie go do odstąpienia od zwrotu nienależnie pobranych świadczeń objętych zaskarżoną decyzją. W uzasadnieniu ubezpieczona wskazała na swoją trudną sytuację materialną i wniosła o ustanowienie pełnomocnika z urzędu. /odwołanie – k. 3/

Organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie wniosł o jego oddalenie podnosząc argumenty tożsame jak w zaskarżonej decyzji. /odpowiedź na odwołanie – k.5/

Decyzją z dnia 8 maja 2018 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł. na podstawie art. 138 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz art. 84 ust. 1, ust. 9 i 11 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych zobowiązał K. J. do zwrotu nienależnie pobranych świadczeń za okres od 1 grudnia 2015 r. do 31 stycznia 2016 r. w kwocie 2047, 35 zł. /decyzja k. 2 plik II akt ZUS/

Odwołanie od powyższej decyzji złożyła w dniu 28 czerwca 2018 r. K. J. zaskarżając ją w całości, jednocześnie wnosząc o uwzględnienie odwołania poprzez uchylenie wydanej decyzji jako sprzecznej z prawem /odwołanie – k. 3 sygn. akt. VIII U 1573/18/

Organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie wniosł o jego oddalenie podnosząc argumenty tożsame jak w zaskarżonej decyzji oraz o łączne rozpoznanie sprawy ze sprawą o sygn. akt VIII U 1382/18 /odpowiedź na odwołanie – k.5 sygn. akt. VIII U 1573/18/.

Sąd Okręgowy w Łodzi postanowieniem z dnia 10 sierpnia 2018 roku zarządził połączenie sprawy ze sprawą o sygn. VIII U 1382/18 celem łącznego rozpoznania i rozstrzygnięcia w trybie art. 219 k.p.c.

Pismem z dnia 17 stycznia 2019 r. pełnomocnik wnioskodawczyni z urzędu wniosł o dopuszczenie dowodu z przesłuchania świadka I. J. oraz dowodu z zaświadczenia z Zaocznej Policealnej Szkoły (...), a także o zasądzenie kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu, które nie zostały opłacone w całości ani w części. /pismo – k. 22-24/

Sąd Okręgowy w Łodzi ustalił następujący stan faktyczny:

K. J. urodziła się w dniu (...). /okoliczności bezsporne/

Ubezpieczona od 2010 roku pobierała rentę rodzinną. /okoliczności bezsporne /

K. J. w okresie od 14 września 2015 roku do 29 stycznia 2016 roku była słuchaczką Zaocznej Policealnej Szkoły (...) w Ł. na kierunku technik administracji. W spornym okresie frekwencja skarżącej na zajęciach przedstawia się w następujący sposób:

Grudzień 2015 rok – nieobecna (realizowano 19 h)

Styczeń 2016 rok- nieobecna (realizowano 31 h)

/pismo Zaocznej Policealnej Szkoły (...) k. 135 plik I akt ZUS/

K. J. w okresie od 1 lutego 2016 roku do 31 sierpnia 2016 roku była słuchaczką w Zaocznej Policealnej Szkole (...) na kierunku technik rachunkowości, dnia 31 sierpnia 2016 roku zrezygnowała z nauki, nie uzyskała też promocji na następny semestr w skutek licznych nieobecności. W spornym okresie frekwencja skarżącej na zajęciach przedstawia się w następujący sposób:

Luty 2016 rok – nieobecna (realizowano 20h)

Marzec 2016 rok – obecna na 6 z 41 h

Kwiecień 2016 rok- obecna na 20 z 40 h

Maj 2016 rok – obecna na 9 z 39 h

Czerwiec 2016 rok – nieobecna (realizowano 35 h)

W okresie od 1 września 2016 roku do 31 stycznia 2017 roku ponownie była słuchaczką w Zaocznej Policealnej Szkole (...) na kierunku technik rachunkowości, dnia 31 stycznia 2017 roku zrezygnowała z nauki, nie uzyskała też promocji na następny semestr w skutek licznych nieobecności. W spornym okresie frekwencja skarżącej na zajęciach przedstawia się w następujący sposób:

Wrzesień 2016 rok- nieobecna (realizowano 40 h)

Październik 2016 rok- obecna na 10 z 40 h

Listopad 2016 rok – nieobecna (realizowano 40 h)

Grudzień 2016 rok- nieobecna (realizowano 40h)

Styczeń 2017 rok – nieobecna (realizowano 15h)

W okresie od 1 września 2017 roku do 31 stycznia 2018 roku ponownie była słuchaczką w Zaocznej Policealnej Szkole (...) na kierunku technik administracji, w dniu 31 stycznia 2018 roku uchwałą Rady Pedagogicznej została skreślona z listy słuchaczy. W spornym okresie frekwencja skarżącej na zajęciach przedstawia się w następujący sposób:

Wrzesień 2017 rok- nieobecna (realizowano 14 h)

Październik 2017 rok- nieobecna (realizowano 41 h)

Listopad 2017 rok – nieobecna (realizowano 43 h)

Grudzień 2017 rok- nieobecna (realizowano 44h)

Styczeń 2018 rok – nieobecna (realizowano 27h)

/ pismo Zaocznej Policealnej Szkoły (...) k. 125-126 plik I akt ZUS/

Ubezpieczona pracuje, wychowuje sama syna przez co nie była w stanie chodzić na zajęcia. Szkoła nie informowała jej o konsekwencjach nieobecności na zajęciach. Nie zapoznawała się z pouczeniami zawartymi na decyzjach ZUS przyznających prawo do renty rodzinnej. /wyjaśnienia skarżącej 00:09:36-00:19:34 płyta CD k. 32/

Ubezpieczona mieszkała sama z dzieckiem, obecnie mieszka z partnerem. (...) ubezpieczonej nie płacił alimentów, podjęła pracę na 1/2 etatu, wykonywała pracę biurową./zeznania świadka 00:19:37-00:24:14 płyta CD k. 32/

Tak ustalony stan faktyczny nie był sporny pomiędzy stronami. Szczegółowych ustaleń Sąd Okręgowy w Łodzi dokonał w oparciu o całokształt materiału dowodowego zgromadzonego w niniejszej sprawie, w tym na podstawie powołanych dokumentów znajdujących się w aktach ZUS.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Odwołanie jest niezasadne i podlega oddaleniu.

Zgodnie z art. 65 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń.

Do renty rodzinnej uprawnieni są m. in. dzieci własne, dzieci drugiego małżonka oraz dzieci przysposobione (art. 67 ust. 1 pkt 1).

Jak dalej stanowi art. 68 ust. 1 i 2 powołanej ustawy dzieci własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione mają prawo do renty rodzinnej:

- 1) do ukończenia 16 lat;
- 2) do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia, albo
- 3) bez względu na wiek, jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy w okresie, o którym mowa w pkt 1 lub 2.

Istota renty rodzinnej służącej dziecku zmarłego ubezpieczonego sprowadza się do zapewnienia mu świadczenia umożliwiającego kontynuację nauki w celu uzyskania zdolności do samodzielnego utrzymania /tak też Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku

z dnia 3 września 2014 r., sygn. akt III AUa 1972/13, LEX nr 1506643/. Przepisy o rencie rodzinnej nie uzależniają prawa do tego świadczenia od systematyczności nauki, jej pozytywnych rezultatów, ewentualnego powtarzania semestrów, gdyż jedyny warunek to kontynuowanie nauki i ograniczenie wiekowe /por. wyr. SA w Katowicach z 8.4.2008 r., III AUA 1524/07, L./. Ustalenie "uczęszczania do szkoły" czy "nauki w szkole" nie wymaga również stwierdzenia systematycznej obecności w szkole. Możliwe jest przecież spełnianie obowiązku szkolnego bez uczestnictwa w zajęciach czy w szczególnym trybie nauki dorosłych. Istota działań ucznia sprowadza się wówczas do sprawdzania w trakcie egzaminów wiedzy nabytej w domu albo na zajęciach praktycznych /por. wyr. SA w Ł. z 14.6.2006 r., III AUA 1467/05, L./. Bez znaczenia pozostają również przyczyny wydłużenia czasu studiowania. Za niewystarczające należy uznać jednak samo zapisanie się do szkoły, jeżeli ubezpieczony nie uczestniczy w żadnych zajęciach, nie pisze prac kontrolnych, nie uzyskuje zaliczeń i nie przystępuje do egzaminów, co ostatecznie powoduje skreślenie go z listy studentów /por. wyr. SN z 5.7.2012 r., I UK 65/12, L./

Orzecznictwo Sądu Najwyższego przyjmujące jednolicie, że samo zapisanie się do szkoły pomaturalnej nie wystarcza do uzyskania prawa do renty rodzinnej, jeżeli uczeń

w ogóle nie uczestniczy w zajęciach (lekcjach), nie pisze prac kontrolnych, nie uzyskuje zaliczeń i nie przystępuje do egzaminów, co ostatecznie powoduje skreślenie go z listy uczniów /por. wyroki Sądu Najwyższego: z 5 lipca 2012 r. I UK 65/12, z 3 sierpnia 2012 r., I UK 96/12, z 4 marca 2013 r., I UK 557/12, L./. Sąd Najwyższy przychylił się do tej linii orzecznictwa jak też stanowiska zaprezentowanego w wyroku z 5 lipca 2012 r., I UK 65/12 w którym stwierdzono, że samo zapisanie się do szkoły pomaturalnej nie wystarcza do uzyskania prawa do renty rodzinnej, jeżeli ubezpieczony nie realizuje obowiązków ucznia. Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że skoro renta rodzinna na podstawie art. 68 ust. 1

pkt 2 cyt. ustawy przysługuje dziecku, które przekroczyło 16 rok życia, "do ukończenia nauki w szkole", lecz nie dłużej niż do osiągnięcia 25 lat życia, to nie wystarcza samo formalne nabycie przez uprawnionego do renty statusu ucznia (słuchacza) szkoły (wpisanie na listę uczniów, słuchaczy lub studentów). Podstawowe znaczenie ma w tym przypadku przesłanka materialna (rzeczywiste pobieranie nauki w szkole), ponieważ funkcją renty rodzinnej jest zapewnienie dziecku ochrony ubezpieczeniowej przez wypłatę stosownego świadczenia, gdy dziecko nadal się uczy. Kontynuowanie nauki zależy przede wszystkim od woli uprawnionego do renty (ucznia). Uprawnienie do renty rodzinnej zależy od określonych starań dziecka, występującego w roli ucznia, skoro już z treści art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS wynika, że celem nie jest nauka sama w sobie, ale jej "ukończenie". Z różnych przyczyn nauka może być przerwana i dlatego warunkiem koniecznym zachowania prawa do renty rodzinnej nie jest ukończenie szkoły. Jednak pojęcie "nauki w szkole" nie powinno być rozumiane dowolnie. Nie można mówić o pobieraniu nauki, gdy uczeń nie podejmuje żadnych starań w kierunku przyswajania wiedzy, a status osoby uczącej się uzyskuje tylko przez "zapisanie się" do określonej szkoły. (...) ubezpieczeń społecznych opiera się na solidarności ubezpieczonych, stąd funkcja renty rodzinnej nie jest spełniona w sytuacji formalnego "zapisania się" do jakiegokolwiek szkoły bez woli uczestniczenia w zajęciach szkolnych i przyswajania sobie wiedzy, co podlega następnie sprawdzeniu w wyniku przystąpienia do sprawdzianów, zaliczeń, egzaminów lub wykonania (napisania) prac kontrolnych, zaliczeniowych, dyplomowych itd. Jak wskazał Sąd Najwyższy, w dotychczasowym orzecznictwie rzeczywiście przyjmowano, że w przypadku usprawiedliwionej życiowo sytuacji, czasowo niepozwalającej uczniowi (studentowi) uczestniczyć w zajęciach (np. z powodu choroby lub urlopu), nie następuje utrata prawa do renty rodzinnej /por. wyroki Sądu Najwyższego: z 24 listopada 2004 r.,

I UK 3/04, z 6 kwietnia 2006 r., II UK 174/05, L./. Były to jednak w każdym przypadku sytuacje wyjątkowe, uzasadniające przerwę w nauce, co potwierdza zasadę, że zachowanie prawa do renty rodzinnej przez dziecko po ukończeniu 16 roku życia wymaga faktycznego podjęcia i kontynuowania nauki. Co istotne, należy odróżnić sytuację, w której nauka jest kontynuowana (mimo braku pozytywnych rezultatów i powtarzania semestrów, czyli wówczas, gdy uczeń "chce się uczyć", choć nauka nie daje efektów, co wynika

z niesystematycznego uczęszczania na zajęcia albo braku uzdolnień), od przypadku,

w którym uczeń (student) faktycznie nie podejmuje nauki ("nie chce się uczyć", świadomie zaniedbuje swoje obowiązki ucznia). Jak wskazał Sąd Najwyższy, nie można przyjąć, że organ rentowy (oraz konsekwentnie sąd powszechny rozpoznający sprawy z zakresu ubezpieczeń społecznych) nie jest uprawniony jako "podmiot trzeci" do ingerowania w administracyjno - prawny stosunek łączący ucznia ze szkołą, ponieważ posiadanie statusu ucznia to kwestia administracyjno - prawna podlegająca decyzjom organów administracji publicznej i sądu administracyjnego.

Przedmiotem sporu w niniejszej sprawie było, czy świadczenie w postaci renty rodzinnej pobrane przez K. J. za okres od 1 września 2016 roku do 31 marca 2018 roku w kwocie 18325, 16 zł jest świadczeniem pobranym nienależnie i czy w związku z tym ubezpieczona jest zobowiązana do jego zwrotu.

Zgodnie z art. 138 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych osoba, która nienależnie pobrała świadczenia, jest obowiązana do ich zwrotu.

Za nienależnie pobrane świadczenia w rozumieniu ust. 1 uważa się świadczenia wypłacone mimo zaistnienia okoliczności powodujących ustanie lub zawieszenie prawa do świadczeń albo wstrzymanie wypłaty świadczeń w całości lub w części, jeżeli osoba pobierająca świadczenia była pouczona o braku prawa do ich pobierania (ust. 2).

Świadczeniem nienależnym może być tylko świadczenie, wypłacone osobie, która w dniu wydania decyzji spełniała warunki pobierania świadczenia, ale później utraciła uprawnienie do jego pobierania i mimo prawidłowego pouczenia nie powiadomiła

o okolicznościach pozbawiających prawa do wypłaty świadczeń, bądź osobie, która nie miała w dniu wydania decyzji prawa do świadczenia i uzyskała wypłatę świadczenia na podstawie nieprawdziwych zeznań lub fałszywych dokumentów, albo innego świadomego wprowadzenia organu rentowego w błąd. Istotnym elementem konstrukcyjnym pojęcia nienależnego świadczenia jest świadomość osoby, która pobrała świadczenia, co do faktu, że zostało ono jej wypłacone bez podstawy prawnej na skutek świadomego wprowadzenia w błąd organu rentowego.

Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego warunkiem uznania świadczenia za nienależnie pobrane jest pouczenie o okolicznościach, których wystąpienie w czasie pobierania świadczenia powoduje jego utratę (w całości lub w części).

Pouczenie

o takich okolicznościach nie może odnosić się indywidualnie do pobierającego świadczenie, gdyż nie da się przewidzieć, które z różnorodnych okoliczności wystąpią u konkretnego świadczeniobiorcy. W tym sensie wystarczające jest przytoczenie przepisów określających te okoliczności. Jednakże pouczenie musi być na tyle zrozumiałe, aby pobierający świadczenie mógł je odnieść do własnej sytuacji. Ponieważ pouczenie dotyczy zmian w stanie faktycznym i prawnym w stosunku do stanu istniejącego w dacie przyznania świadczenia, pobierający świadczenie musi mieć możliwość skonfrontowania zmian, jakie zaszły w jego przypadku, z treścią pouczenia /por. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 10 czerwca 2008 roku, sygn. akt I UK 394/07, L. oraz w wyroku z dnia 14 marca 2006 roku, sygn. akt I UK 161/05, L./.

Roszczenie ZUS obejmuje w niniejszej sprawie okres od 1 września 2016 roku do 31 marca 2018 r. Bezspornym jest, że K. J. od 1 lutego 2016 r. do 31 sierpnia 2016r., od 1 września 2016 r. do 31 stycznia 2017 r., od 1 lutego 2017 r. do 31 sierpnia 2017 r., od 1 września 2018 r. do 31 stycznia 2018 r. była słuchaczką Zaocznej Policealnej Szkoły (...) w Ł.. Zgodnie z uchwałą Rady Pedagogicznej została skreślona z listy słuchaczy.

W ocenie sądu K. J. miała tylko formalny status słuchacza, ale nie pobierała faktycznie nauki. Opuszczała zajęcia, czego dowodem jest zaświadczenie wydane przez szkołę, w którym przedstawiono szczegółowo frekwencję skarżącej na zajęciach w poszczególnych miesiącach semestru.

Nie ma wątpliwości co do tego, że konsekwencją zaniedbywania nauki i niepojawiania się na zajęciach było nieuzyskanie promocji na kolejny semestr.

Mając na względzie wszystkie powyższe okoliczności Sąd uznał, że skarżąca rażąco zaniedbywała swoje obowiązki słuchacza czego konsekwencją było skreślenie z listy słuchaczy, zatem pobrane za sporny okres świadczenie jest świadczeniem nienależnym w rozumieniu art. 138 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i jako takie podlega zwrotowi. Na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. sąd oddalił odwołanie.

Sąd o kosztach procesu orzekł na podstawie § 15 ust. 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 roku w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieodpłatnej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz. U. z 2016 roku, poz. 1714) i zasądził od Skarbu Państwa na rzecz A. R. kwotę 110,70 złotych tytułem zwrotu kosztów nieodpłatnej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

ZARZĄDZENIE

Odpis wyroku wraz z uzasadnieniem doręczyć pełnomocnikowi skarżącej.

M.P.